

Могиль Олена Олександрівна,

аспірантка кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: olenamogil167@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-3536-7999>

Mogyl Olena Oleksandrivna,

Postgraduate Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., e-mail: olenamogil167@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-3536-7999>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Анотація. Автор розглядає державне управління в галузі екологічної безпеки на основі міжнародного досвіду. Автор ретельно вивчає підходи та стратегії різних країн до вирішення екологічних проблем, визначає успішні практики та недоліки. Особлива увага приділяється ефективності системи контролю, механізмам регулювання та співпраці між урядовими та неурядовими структурами. Досліджено, що ключові аспекти, такі як залучення громадськості, використання новітніх технологій та взаємодія на міжнародному рівні. Робота може слугувати підґрунтям для подальших досліджень у сфері покращення екологічної безпеки та розвитку відповідних стратегій в Україні. Виявлено, що країни з найвищим рівнем екологічної безпеки успішно впроваджують інтегровані підходи, враховуючи соціальні, економічні та екологічні аспекти. Однією з ключових рекомендацій є активне залучення громадськості до прийняття рішень та моніторингу екологічних показників. Також важливим елементом ефективного управління є використання новітніх технологій для моніторингу та прогнозування змін в екосистемах. Здатність до оперативного реагування на екологічні загрози забезпечує покращення рівня екологічної безпеки. Крім того, міжнародна співпраця також виявилася ключовим фактором у вирішенні транскордонних проблем. Обмін досвідом та ресурсами дозволяє створити ефективну систему запобігання та реагування на екологічні кризи. Підкреслено, що міжнародний досвід вказує на необхідність комплексного підходу до державного управління в галузі екологічної безпеки, який враховує всі аспекти сталого розвитку та співпрацю на міжнародному рівні.

Ключові слова: безпека, національна безпека, публічне управління, механізми публічного управління, управління у сфері екологічної безпеки, сталий розвиток, відновлювальна енергетика, екологічні стандарти, громадянське суспільство, інновації.

STATE ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF ENVIRONMENTAL SAFETY: ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE

Abstract. The author examines state management in the field of environmental security based on international experience. The author carefully studies the approaches and strategies of various countries to solving environmental problems, identifies successful practices and shortcomings. Special attention is paid to the effectiveness of the control system, regulatory mechanisms and cooperation between

governmental and non-governmental structures. Key aspects such as public involvement, use of the latest technologies and international interaction have been explored. The work can serve as a basis for further research in the field of improving environmental safety and developing relevant strategies in Ukraine. It was found that countries with the highest level of environmental security successfully implement integrated approaches, taking into account social, economic and environmental aspects. One of the key recommendations is the active involvement of the public in decision-making and monitoring of environmental indicators. Also, an important element of effective management is the use of the latest technologies for monitoring and forecasting changes in ecosystems. The ability to promptly respond to environmental threats ensures an improvement in the level of environmental security. In addition, international cooperation also proved to be a key factor in solving cross-border problems. The exchange of experience and resources makes it possible to create an effective system of prevention and response to environmental crises. It is emphasized that international experience indicates the need for a comprehensive approach to public administration in the field of environmental security, which takes into account all aspects of sustainable development and cooperation at the international level.

Key words: security, national security, public administration, mechanisms of public administration, environmental safety management, sustainable development, renewable energy, environmental standards, civil society, innovation.

Постановка проблеми. Проблема збереження екологічної безпеки та реалізації сталого розвитку набуває все більшої актуальності у світовому контексті. Зростання викидів, вичерпання природних ресурсів, забруднення довкілля та зміни клімату створюють серйозні загрози для планети та людства. Це вимагає впровадження ефективних стратегій управління екосистемами, підтримки відновлювальних джерел енергії та підвищення екологічної свідомості громадян. Актуальність проблеми полягає у необхідності спільних зусиль націй та суспільства для забезпечення довгострокового благополуччя нашої планети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі державного управління у сфері екологічної безпеки: аналізу міжнародного досвіду досліджували такі науковці, як: А. Альван, Г. Буканов, А. Грубінко, А. Кучер, А. Єсауленко, С. Кошова, А. Пугач, В. Мареніченко та інші.

Мета статті. Мета цієї статті – проаналізувати та висвітлити міжнародний досвід управління екологічною безпекою.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасному світі питання екологічної безпеки стає все більше актуальним та вимагає системного та дослідницького підходу до управління. Міжнародний досвід в цій сфері відіграє ключову роль у формуванні ефективних стратегій, які спрямовані на забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Розглядаючи досвід різних країн, можемо виявити успішні практики та інноваційні рішення, які сприяють досягненню балансу між економічним ростом та збереженням навколишнього середовища.

Управління екологічною безпекою є критичною складовою розвитку сучасних країн, оскільки вони стикаються з ростом екологічних викликів та забрудненням довкілля. Державне управління в цій сфері визначає ефективність заходів зі збереження природних ресурсів, зменшення викидів та підтримання сталого розвитку (табл. 1).

На думку вчених А. Пугача та В. Мареніченка, що варто більш детально розглянути детальніші підходи Норвегії до управління природними ресурсами та розвитку відновлювальної енергетики:

1. Управління природними ресурсами:

– модель розвитку: Норвегія славиться своєю моделлю сталого розвитку, спрямованою на збереження природних ресурсів на довгострокову перспективу;

– лісове господарство: країна веде активну політику щодо сталого використання та збереження лісових ресурсів, визначаючи стратегії лісового господарства.

2. Розвиток відновлювальної енергетики:

– гідроенергетика: найбільш визнаною галуззю відновлювальної енергетики в Норвегії є гідроенергетика. Країна використовує свої природні водні ресурси для генерації стабільної та чистої електроенергії;

– інновації та дослідження: Норвегія вкладає значні зусилля у розвиток нових технологій у сфері відновлювальної енергетики, активно підтримуючи дослідження та інновації.

3. Залучення громадськості:

– громадські консультації: державні органи в Норвегії включають громадськість у процес управління природними ресурсами та при-

Державне управління в сфері екологічної безпеки: аналіз міжнародного досвіду

Країна	Державне управління в сфері екологічної безпеки
Норвегія	Норвегія відома своїм підходом до управління природними ресурсами та розвитку відновлювальної енергетики. Державні органи активно залучають громадськість
Німеччина	в Німеччині існує ефективна система сертифікації та стандартизації для підприємств щодо екологічних стандартів. Також активна роль неприбуткових організацій
Японія	Японія вивчає та впроваджує передові технології для зменшення викидів, а також має строгі стандарти якості повітря та води
Швеція	у Швеції існує розвинена система податків та фінансових стимулів для підприємств, які дотримуються екологічних стандартів
Канада	Канада активно впроваджує програми з енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії, привертаючи інвестиції у сфері екології
Сінгапур	Сінгапур впроваджує інноваційні технології для керування водними ресурсами та відходами. Має ефективну систему моніторингу якості навколишнього середовища
Австралія	в Австралії діє програма “Зелені корпорації”, спрямована на підтримку підприємств, що розвивають екологічно безпечні технології та ініціативи

Джерело: складено та узагальнено на основі аналізу джерела (Ващенко, 2011).

йняття рішень щодо розвитку відновлювальної енергетики через проведення громадських консультацій;

– **транспарентність**: важливим аспектом управління є транспарентність у взаємодії з громадськістю, що дозволяє громадянам бути освідомленими та брати участь у прийнятті рішень (Єсауленко, Кошова, 2021).

Отже, такий комплексний підхід Норвегії до управління природними ресурсами та розвитку відновлювальної енергетики є прикладом успішної екологічної політики, де ураховується потреба сучасного суспільства, економічних вигід та збереження природних екосистем на майбутнє.

Варто зазначити, що Німеччина, визнана своєю високою екологічною свідомістю та технологічними досягненнями, є піонером в галузі сталого розвитку та управління природними ресурсами. Її екологічні практики визначають нові стандарти в управлінні навколишнім середовищем (рис. 1).

Необхідно відмітити думку вченого Г. Буканова, що Японія, країна інновацій та високих технологій, не лише відіграє ключову роль у світовій економіці, але також активно займається вирішенням екологічних викликів. В основі її екологічного підходу – вивчення та впровадження передових технологій для зменшення викидів та дотримання строгих стандартів якості повітря та води.

Розглянемо детальніше екологічні практики управління в Японії:

1. Зменшення викидів та використання передових технологій:

– **технологічні інновації**: Японія вивчає та активно впроваджує передові технології для зменшення викидів парникових газів та інших забруднюючих речовин. Це включає викори-

стання чистих енергетичних джерел та ефективних технологій у виробництві;

– **енергоефективність**: Країна вдосконалює свої промислові та енергетичні процеси для досягнення більшої енергоефективності та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

2. Строгі стандарти якості повітря та води:

– **моніторинг якості**: Японія має високий ступінь моніторингу якості повітря та води, що дозволяє вчасно виявляти забруднення та приймати заходи для їхнього усунення;

– **строгі нормативи**: Країна встановлює та дотримується строгих стандартів якості повітря та води, спрямованих на забезпечення безпеки громадян та підтримання здоров'я довкілля.

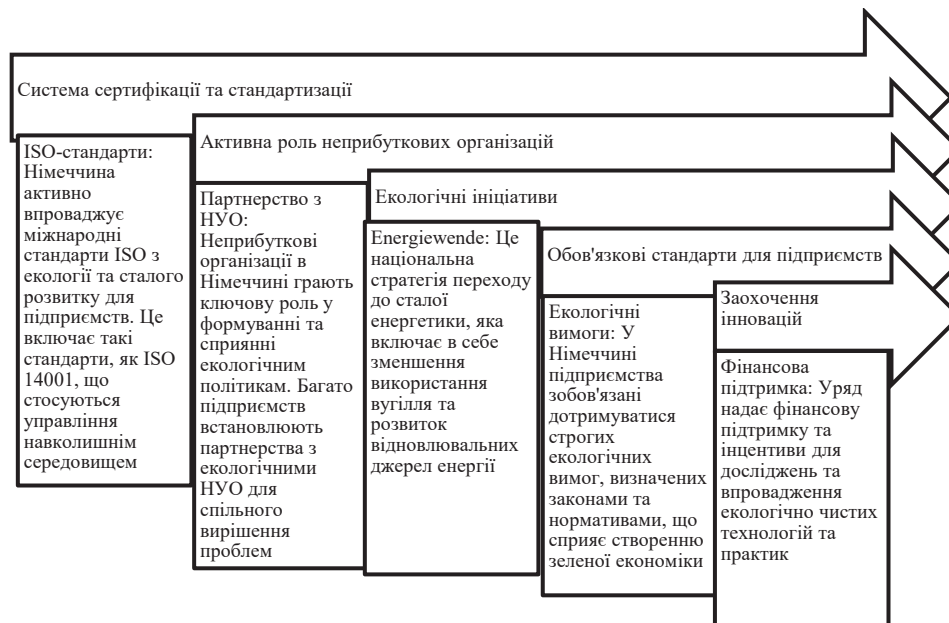
3. Управління водними ресурсами та відходами:

технології очищення води: Японія активно використовує високоефективні технології для очищення водних ресурсів та зменшення забруднення водойм;

– **відновлення відходів**: Країна спрямовує зусилля на вдосконалення систем відновлення відходів та переробки, сприяючи концепції утилізації та повторного використання (Буканов, 2020).

Таким чином, цей комплексний підхід Японії в області управління екологією свідчить про високий рівень зобов'язаної країни до збереження природи та покращення якості навколишнього середовища.

На думку вченого С. Рогача (Буканов, 2020), що Швеція славиться не лише своєю прекрасною природою, але й передовими підходами до екології та сталого розвитку. У цій країні існує винятково розвинена система податків та фінансових стимулів, спрямованих на заохочення під-

Рис. 1. Екологічне управління та ініціативи в Німеччині

Джерело: складено та узагальнено на основі аналізу джерела (Пугач, Мареніченко, 2019)

приємств до впровадження та дотримання екологічних стандартів.

Перше, що слід відзначити, це система екологічно орієнтованих податків. Уряд Швеції встановлює високі податки на забруднюючі ресурси та викиди, створюючи економічний стимул для компаній спрямовувати свою діяльність на шлях сталого розвитку. Цей підхід не лише покликаний скоригувати вплив підприємств на довкілля, а й сприяти розвитку чистих технологій та інновацій.

Зокрема, шведська влада визнає та заохочує підприємства, які виробляють екологічно чисті товари та послуги. Застосовуються фінансові стимули, такі як податкові пільги та субсидії для тих, хто використовує екологічно дружні технології та способи виробництва. Це не лише створює економічний інтерес для підприємств вдосконалювати свої екологічні практики, але й сприяє збереженню навколишнього середовища.

Отже, такий підхід до оподаткування та фінансового заохочення є ключовим елементом успішної екологічної політики Швеції, де економічні інтереси і стале середовище зливаються в єдину стратегію сталого розвитку.

Доречно наголосити, що в Канаді, країні великих природних резервів та краси, ведеться активне впровадження програм, спрямованих на підвищення енергоефективності та розширення використання відновлювальних джерел енергії. Ці ініціативи не лише сприяють зменшенню викидів та забруднення довкілля, але й створюють середовище для повертання інвестицій у сферу екології (Рогач, 2019).

ють середовище для повертання інвестицій у сферу екології (Рогач, 2019).

Слід додати, що однією з ключових складових екологічної стратегії Канади є програми з підвищення енергоефективності. Це включає в себе стимулювання виробництва та використання енергозберігаючих технологій в різних секторах економіки. Заохочення для підприємств та громадян встановлювати енергоефективне обладнання та системи допомагає скорочувати енергоспоживання та знижувати негативний вплив на довкілля.

Крім того, Канада вдало використовує потенціал відновлювальних джерел енергії. Величезні природні резерви країни сприяють розвитку сектору відновлювальних джерел, таких як сонячна та вітрова енергія. Програми та ініціативи сприяють не лише збільшенню обсягів виробництва зеленої енергії, але й повертають інвестиції для модернізації та розширення цих технологій.

Отже, екологічні заходи Канади відображають її зобов'язання до сталого розвитку, створюючи економічні та екологічні переваги через ефективне використання ресурсів та перехід до чистих джерел енергії.

Варто зазначити, що Сінгапур, невелика країна з вражаючою економічною динамікою, стоїть на передовому фронті впровадження інновацій для управління водними ресурсами та відходами. Це свідчить про високий рівень технологічного розвитку та допомагає забезпечити сталість екологічного балансу у межах обмежених ресурсів. Специфічною особливістю є іннова-

ційні технології управління водними ресурсами. Сінгапур впроваджує системи очищення та використання стічних вод для подальшого використання у промисловості та сільському господарстві. Це не лише дозволяє оптимізувати використання води, але й зменшує негативний вплив на довкілля (Грубінко, Кучер, 2019).

У сфері управління відходами велика увага приділяється інноваційним підходам до переробки та вторинного використання відходів. Вище освічені технології дозволяють використовувати вторинні матеріали для створення нових продуктів, зменшуючи витрати та кількість відходів, що потрапляють на смітники. Ефективна система моніторингу якості навколишнього середовища грає ключову роль у забезпеченні сталості екології у Сінгапурі. Широкомасштабні програми спостереження та збору даних дозволяють вчасно виявляти забруднення та вживати необхідні заходи для їхнього усунення. Такий підхід сприяє підтримці чистого та здорового навколишнього середовища в межах міста-держави (Альван, 2019).

Отже, інтеграція інноваційних технологій у сфері водокористування та управління відходами дозволяє Сінгапуру ефективно балансувати потреби людей та довкілля, забезпечуючи сталість та високий ступінь життя громадян.

Слід наголосити, що в Австралії програма «Зелені корпорації» є значущим інструментом для підтримки та стимулювання підприємств, що активно розвивають та впроваджують екологічно безпечні технології та ініціативи. Ця програма має за мету сприяти сталому розвитку, зменшенню екологічного відбитку та збільшенню ефективності використання ресурсів.

Основні аспекти програми «Зелені корпорації» в Австралії включають:

– *фінансова підтримка*: підприємства, що приймають екологічно безпечні рішення та технології, можуть користуватися фінансовою підтримкою з боку держави. Це може включати гранти, субсидії або інші форми фінансової допомоги, спрямованої на збільшення їхньої конкурентоспроможності та впровадження новаторських екологічних рішень;

– *технологічні інновації*: програма «Зелені корпорації» сприяє впровадженню та розвитку новаторських технологій, спрямованих на зменшення викидів, оптимізацію використання енергії та збереження природних ресурсів;

– *екологічні ініціативи*: підприємства, що беруть участь у програмі, можуть отримати підтримку для впровадження та розвитку екологічних ініціатив, таких як відновлювальна енергія,

утилізація відходів, та зелені практики у виробництві;

– *сприяння інноваціям та консультації*: надає підприємствам доступ до консультацій та ресурсів, що сприяють інноваціям у сфері екології. Це може включати поради з впровадження нових технологій та вдосконалення екологічних стандартів;

– *створення позитивного впливу*: програма враховує соціальну та екологічну відповідальність підприємств, створюючи позитивний вплив на середовище та сприяючи розвитку сталій економіці (Грубінко, Кучер, 2019).

Крім того, програма «Зелені корпорації» в Австралії допомагає підтримувати підприємства в їхньому зобов'язанні до сталого розвитку та створенні зеленого бізнесу.

Отже, світова спільнота активно вживає інноваційні заходи для управління екологічною безпекою та розвитку сталої економіки. Різні країни впроваджують унікальні стратегії, залучаючи громадян, підприємства та технології для зменшення впливу на довкілля. Глобальний тренд свідчить про серйозні зусилля у добірці позитивних рішень для сталого взаємодії з природою та забезпечення екологічної рівноваги.

Висновок. Проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що різнобічні заходи та ініціативи, які вживаються різними країнами у сфері управління екологічною безпекою, свідчать про загальний світовий рух до сталого розвитку та екологічної відповідальності. Кожна країна обирає свій унікальний підхід, враховуючи власні природні умови, технологічні можливості та соціокультурні аспекти. Громадянське суспільство, уряди та підприємства активно співпрацюють для досягнення екологічних цілей, включаючи зменшення викидів, розвиток відновлювальних джерел енергії та сприяння інноваційним технологіям.

Таким чином, країни усвідомлюють необхідність екологічних заходів та приймають комплексні стратегії для забезпечення збалансованого взаємодії з природним середовищем. Це є обнадійливим сигналом для глобальної спільноти, що прагне зберегти планету для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: _____

1. Альван А. Проблеми розвитку системи національної безпеки України. *Державне управління*. № 3, 2019 р. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/governance/article/view/288/289> (дата звернення: 15.06.2024).
2. Буканов Г. М. Порівняльний аналіз світового досвіду державного управління у сфері форму-

- вання і реалізації екологічної політики. *Механізми державного управління*. № 1, 2020. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/5.pdf (дата звернення: 17.06.2024).
3. Ващенко К. О. Політологія для вчителя. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. Київ: Вид. ім. М. П. Драгоманова, 2011. 406 с.
  4. Грубінко А., Кучер А. Правове забезпечення екологічної безпеки в умовах військового конфлікту: міжнародний досвід і вітчизняні реалії. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019 р. 52 с.
  5. Єсауленко А. М., Кошова С. П. Державне управління в екологічній сфері: правовий аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. № 15, 2021р. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2021/19.pdf (дата звернення: 10.06.2024).
  6. Пугач А. М, Мареніченко В. В. Міжнародний досвід державного управління в галузі охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1, 2019 р. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/3280/1/document.pdf> (дата звернення: 11.06.2024).
  7. Рогач С. М. Зарубіжний досвід регулювання сфери природокористування. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. № 26, 2019 р. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/12.pdf (дата звернення: 12.06.2024).
  8. Хилько М. І., Салтовський О. І. Гуманітарні аспекти екологічної кризи в Україні. *Політичні інститути та процеси*. № 2, 2023 р. С. 34–46.
  9. Chorna O., Semenets-Orlova I. S., Shyshliuk V., Pugachov M., Pugachov V. Anti-Crisis regulation of enterprises through digital management. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 2023, 8(5), 90.
  10. Shmalenko Iuliia, Yeftieni Natalia, Semenets-Orlova Inna. Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In: *International conference on social science, psychology and legal regulation (Spl 2021)*. Atlantis Press, 2021. p. 88–93.
  11. Semenets-Orlova I. Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 2016, 66–87.
  12. Strigul M., Khomeriki O., Yahodzinskyi S., Romanenko Y., Semenets-Orlova I., Lyasota L. Peculiarities of Development and Dynamics of Economism and the Commercialization of Ukrainian Higher Education. *Preprints*, 2019, 2019020247. <https://doi.org/10.20944/preprints201902.0247.v1> (дата звернення: 12.06.2024).
  1. Alvan, A. (2019). Problemy rozvytku systemy natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Problems of Development of the National Security System of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia*. № 3, Retrieved from: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/governance/article/view/288/289> (Mode to access: 17.06.2024) [in Ukrainian].
  2. Bukanov, H. M. (2020). Porivnialnyi analiz svitovoho dosvidu derzhavnoho upravlinnia u sferi formuvannia i realizatsii ekolohichnoi polityky [Comparative Research of Public Management in the Ecological Sphere]. *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia*. № 1, Retrieved from: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/5.pdf (Mode to access: 10.06.2024) [in Ukrainian].
  3. Vashchenko, K. O. (2011). Politolohiia dlia vchytelia [Politology for teachers]. K. O. Vashchenko, V. O. Korniienko. Kyiv: Vyd. im. M. P. Drahomanova. [in Ukrainian].
  4. Hrubinko, A., Kucher, A. (2019). Pravove zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky v umovakh viiskovoho konfliktu: mizhnarodnyi dosvid i vitchyzniani realii [Legal provision of environmental security in conditions of military conflict: international experience and domestic realities]. Ternopil: Vydavnytstvo TNPU im. V. Hnatiuka, [in Ukrainian].
  5. Iesaulenko, A. M., Koshova, S. P. (2021). Derzhavne upravlinnia v ekolohichnii sferi: pravovyi aspekt [Public Management in the Ecological Sphere: Law Issues]. *Investitsii: praktyka ta dosvid*. № 15, Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2021/19.pdf (Mode to access: 10.06.2024). [in Ukrainian].
  6. Puhach, A. M, Marenichenko, V. V. (2019). Mizhnarodnyi dosvid derzhavnoho upravlinnia v haluzi okhorony navkolyshnoho seredovysysha i ratsionalnoho pryrodokorystuvannia [International Experience of Environmental Protection]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. № 1, Retrieved from: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/3280/1/document.pdf> [Mode to access: 11.06.2024] [in Ukrainian].
  7. Rohach, S. M. (2019). Zarubizhnyi dosvid rehuliuвання sfery pryrodokorystuvannia [International Experience of Environmental Protection Regulation]. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. № 26, Retrieved from: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/12.pdf [Mode to access: 12.06.2024] [in Ukrainian].
  8. Khylyko, M. I., Saltovskiy, O. I. (2023). Humanitarni aspekty ekolohichnoi kryzy v Ukraini [Humanity Issues of Ecological Crises in Ukraine]. *Politychni instituty ta protsesy*. № 2, S.34–46.
  9. Chorna, O., Orlova, I. S., Shyshliuk, V., Pugachov, M., & Pugachov, V. (2023). Anti-Crisis regulation of enterprises through digital management. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 8(5), 90.
  10. Shmalenko, Iuliia, Yeftieni, Natalia, Semenets-Orlova, Inna. (2021). Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In: *International conference on social science,*

REFERENCES:

1. Alvan, A. (2019). Problemy rozvytku systemy natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Problems of Development of the National Security System of Ukraine].

- psychology and legal regulation (spl 2021)*. Atlantis Press, p. 88–93.
11. Semenets-Orlova, I. (2016). Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 66–87.
  12. Strigul, M., Khomeriki, O., Yahodzinskyi, S., Romanenko, Y., Semenets-Orlova, I., Lyasota, L. (2019). Peculiarities of Development and Dynamics of Economism and the Commercialization of Ukrainian Higher Education. *Preprints*, 2019020247. <https://doi.org/10.20944/preprints201902.0247.v1> (Mode to access: 12.06.2024).